

Маріупольський
державний
університет

**ІННОВАЦІЇ
В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ:
ТЕОРІЯ, ПЕРСПЕКТИВИ, ШЛЯХИ ЗАГРОВАДЖЕННЯ У
ПРАКТИКУ**

**Збірник матеріалів
III Всеукраїнської науково-практичної конференції**

Київ - 2024

Інновації в дошкільній освіті: теорія, перспективи, шляхи запровадження у практику: збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції, 28 березня 2024 року / за заг. ред. Ю.О.Демидова. Маріуполь: МДУ, 2024. 207 с.

Редакційна колегія:

Голова

– Микола ТРОФИМЕНКО, ректор МДУ, кандидат політичних наук, професор;

Заступник голови

– Олена БУЛАТОВА, перший проректор МДУ, доктор економічних наук, професор;

Члени оргкомітету:

– Юлія ДЕМИДОВА, завідувач кафедри дошкільної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент;

– Катерина КРУТІЙ, доктор педагогічних наук, професор кафедри дошкільної освіти;

– Ольга ФУНТИКОВА, доктор педагогічних наук, професор кафедри дошкільної освіти;

– Світлана МАКАРЕНКО, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти;

– Оксана ПОПОВСЬКА, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти;

– Вікторія ЯЙЛЕНКО, старший викладач кафедри дошкільної освіти;

– Ірина ДЕСНОВА, в. о. завідувача кафедри практичної психології, кандидат педагогічних наук, доцент;

– Оксана ГОЛЮК, завідувач кафедри педагогіки та освіти, кандидат педагогічних наук, доцент.

Рекомендовано до друку Вченою радою психолого-педагогічного факультету
Маріупольського державного університету
(протокол № 10 від 28 березня 2024 року)

Статті публікуються в авторській редакції

© Колектив авторів, 2024

© Кафедра дошкільної освіти МДУ, 2024

8. Психотерапія дітей та підлітків / під ред. Х. Ремшмидт. С. 158. Див. Також: О'Коннор К. Теорія і практика ігрової психотерапії. С. 39.
9. Соколва Г Психокорекція емоційних порушень у дітей з особливими потребами засобами ігротерапії. Науковий часопис. Спеціальна психологія.2015, 313-318
10. Філіпова Е.В. Дітяча і підліткова психотерапія. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://stud.com.ua/43092/psihologiya/dityacha_i_pidlitkova_psihoterapiya
11. Masse J. K, McNeil Ch. B., Wagner SM, Chorney D. B. Parent-Child Interaction Therapy and High Functioning Aytism: A Conceptual Overview // Journal of Early and Intensive Behavior Intervention. 2007. Vol 4 (4). P. 714-735.

Деснова І.С.,

к. пед. наук, доцентка,
в.о. завідувача кафедри практичної психології
Маріупольський державний університет, м. Київ

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ В ДІТЕЙ СЕРЕДЬНОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Науковці Л. Жилиєва [3], Ю. Грицкова [1], Ю. Кузьменко [3], О. Листопад [4], Т. Позняк [5], Е. Удовенко [6] та інші вчені розглядають творчість як самоцінність дитини як природну її діяльність, необхідну для розвитку здібностей кожної дитини дошкільного віку, акцентуючи увагу на творчій діяльності. Так, в наукових доробках Ю. Кузьменко та Л. Жилиєвої творчість розглядається як природна діяльність яка необхідна для розвитку дошкільника. Науковці акцентують увагу на тому, що саме період дошкільного віку є першим етапом творчого опанування дитиною соціокультурним досвідом [3]. Дошкільне дитинство є сприятливим періодом для розвитку творчих здібностей, бо в цьому віці діти надзвичайно допитливі, мають величезне бажання пізнавати довкілля. Батьки, які заохочують допитливість дітей, задовольняють їх прагнення до пізнання нового, залучають їх до різноманітної творчої діяльності – потужно сприяють розширенню та збагаченню дитячого досвіду, адже накопичення досвіду і знань – це необхідна передумова для майбутньої творчої діяльності. О. Листопад вказує, що в дітей п'ятого року життя відбувається становлення таких базових психічних якостей, як сприймання, образне мислення, уява, які є необхідними для здійснення творчої діяльності та успішного розвитку творчих здібностей у більш старшому віці [4, с. 79]. Оскільки розвиток творчих здібностей в дошкільному віці нерозривно пов'язаний з уявою, то зупинимося детальніше на особливостях розвитку цієї психічної якості в дітей п'ятого року життя.

В дітей середнього дошкільного віку уява може спиратися на предмети, які зовсім не схожі на ті, що заміщуються. Так, Т. Позняк виокремлює такі особливості уяви дітей п'ятого року життя: 1) перехід від уяви репродуктивної, що механічно відтворює дійсність, до уяви, що творчо перетворює її; 2) інтеграція уяви з мисленням; 3) перехід від мимовільної (пасивної) уяви до мимовільної (активної); 4) поступове перетворення з безпосередньої уяви на

опосередковану, основним знаряддям оволодіння якою з боку дитини виступають сенсорні еталони; 5) перетворення уяви дитини з діяльності, що потребує перетворення дійсності в опосередковану, з діяльності, яка потребує перетворення дійсності. Перетворення дійсності в уяві дошкільника відбувається не тільки шляхом комбінування уявлень, а й шляхом надання предметам властивостей, які їм не притаманні [5, с. 155]. В дітей чотирьох років уява проявляється набагато частіше, ніж у дорослого, і допускає значно легший відліт від дійсності та спотворення життєвої реальності. Уява дітей середнього дошкільного віку здебільшого мимовільна. Саме виникнення задуму відбувається стихійно під впливом ситуації, предмета, короткочасного емоційного переживання. Предметом фантазії стає те, що сильно схвилювало, захопило, вразило дитину: прочитана казка, побачений мультфільм, нова іграшка тощо

Довільна уява, що спрямовується заздалегідь поставленою метою, у дитини середнього дошкільного віку ще відсутня і розвивається пізніше в старшому дошкільному віці в продуктивних видах діяльності. Як зазначає Е. Удовенко, в дітей чотирьох років спостерігаються лише елементи попереднього планування в процесі виконання продуктивної діяльності [6, с. 101]. Тому, незважаючи на те, що діти п'ятого року життя із задоволенням фантазують, часто у відповідь на прохання дорослого «Вигадай казку», «Побудуй що хочеш», відповідають відмовою. Дитина поступово переходить від формулювання задуму після дії до його попереднього зародження. Задуми дітей чотирьох років більш стійкі і менш руйнівні в процесі їх реалізації. У 4-5 років виникає покрокове планування, за якого діти намічають тільки по одному «кроку» в діяльності уяви, а кожен наступний «крок» плану будується на основі результатів попереднього. У віці п'яти років проявляються ситуативні, нерідко нестійкі мрії про майбутнє, зумовлені емоційними подіями в житті дітей. Отже, уява з діяльності, що потребує зовнішньої опори, перетворюється на самостійну внутрішню діяльність.

Оскільки уява дитини п'ятого року життя має відтворювальний характер, оскільки її образи збігаються з образами пам'яті, то фантазування у дітей в цьому віці являє собою спогад про минулі події. Видиме багатство уяви пов'язане з низькою критичністю дитячого мислення, оскільки відсутність різнобічного досвіду не дає можливості дитині визначити, як буває і як не буває. Як наслідок, бідність знань дозволяє малюкові некритично ставитися до власної творчості, даючи їй позитивну оцінку. Характеристика новизни образів дошкільника зумовлена його власним досвідом. Творчий характер уяви дитини середнього дошкільного віку залежить від того, якою мірою діти володіють способами, засобами, прийомами перетворення вражень, які інтенсивно опановуються в дошкільному віці та використовуються в продуктивній діяльності. Дієвий спосіб перетворення дійсності доповнюється оперуванням образами, які не спираються на одномоментну сприйману ситуацію [1, с. 108].

Творчі здібності дають можливість дітям середнього дошкільного віку віднайти оригінальні способи та засоби розв'язання завдань, вигадати казку чи

історію, створити задум гри чи малюнка. Показником прояву творчості в уяві дитини п'ятого року життя виступає оригінальність продукту, його несхожість на продукти творчості інших дітей. Спираючись на діяльність уяви, дошкільник ставить завдання створення нового образу. Провідними способами розв'язання інтелектуальних завдань, для яких необхідний якомога більш об'єктивний аналіз предметів і властивостей навколишнього світу, є дії наочного моделювання, застосування моделей і схем. Під час розв'язання завдань, які потребують вираження суб'єктивного ставлення до дійсності, діти вдаються до символічних засобів, символічного опосередкування, що прямо пов'язане з рівнем розвитку уяви та сюжетно-рольової гри. Як вказує К. Крутій та інші, функціонування уяви дитини п'ятого року життя пов'язане з використанням двох видів засобів: образів певної структури та словесних засобів. Тому, діти середнього дошкільного віку можуть за допомогою «опредмечувального» образу як засобу уяви розгортати сюжети з різними об'єктами. Під час виконання творчих завдань дитина п'ятого року життя опановує такі дії уяви, як «опредмечування», символізація, деталізація. Як наслідок, розвиток творчих здібностей відбувається за двома лініями: з одного боку, ускладнюються дії з використання засобів розв'язання завдань, а з іншого – змінюються самі засоби. Діти середнього дошкільного віку використовують переважно образно-символічні засоби, поступово доповнюючи їх мовленнєвими засобами [7, с. 419].

Розвиток творчих здібностей в дітей середнього дошкільного віку йде від наслідування дорослого до застосування набутого досвіду в самостійній діяльності, а потім дитина вже переходить до творчої ініціативи [2, с. 112]. Так, в дошкільному віці в дитини п'ятого року життя може з'являтися низка рис, які характеризують її як творця. Це активність та ініціатива в застосуванні вже відомих прийомів роботи в процесі опанування новим змістом, пошук оригінальних способів розв'язання окреслених завдань, використання різних видів перетворень. Однак, створення проблемної ситуації ще не гарантує прояву творчості, що може призвести до відмови від пізнавальної активності та пасивного очікування допомоги дорослого.

На думку Ю. Кузьменко та Л. Жилияєвої, за цілеспрямованого навчання діти чотирьох років уже виявляються здатними в своїй діяльності переходити від задуму до виконання. Так, науковиці виокремлюють такі прояви творчості в дошкільнят п'ятого року життя в продуктивних видах діяльності, а саме: 1) ставлення дітей до творчості: щирість, безпосередність переживань, захопленість діяльністю, здатність до «входження» в зображувані обставини, умовні ситуації, образне бачення (дає змогу успішно розв'язувати творчі задачі); 2) способи творчих дій: доповнення, зміна, перетворення знайомого матеріалу, створення нових комбінацій відомих елементів, застосування відомих в нових ситуаціях, знаходження нових прийомів досягнення результату (коли старих недостатньо), самостійні пошуки кращого розв'язування, знаходження оригінальних рішень [3, с. 144].

Як стверджує Т. Позняк, важливою особливістю творчості дітей чотирьох років є новизна і суб'єктивність створюваного продукту. При цьому процес створення продукту для дитини має чи не першорядне значення. Творча діяльність дітей середнього дошкільного віку вирізняється великою емоційною включеністю, прагненням шукати і багато разів випробувати різні рішення, отримуючи від цього особливе задоволення, часом набагато більше, ніж від досягнення кінцевого результату. Діти п'ятого року життя з легкістю включаються у творчий процес, який на початковому етапі є не зовсім осмисленим, проте в процесі діяльності дитини поступово стає цілеспрямованим, цікавим і частково призводить до позитивних результатів [5, с. 156]. Відповідно творчі здібності дітей середнього дошкільного віку, внаслідок обмеженого життєвого досвіду, мають свою специфіку. Насамперед слід відзначити той факт, що воно має проєктивний характер, вирізняється гнучкістю та вмінням легко комбінувати і поєднувати зовні не поєднані предмети. Окрім того, дитина цього віку через егоцентризм, дивиться на свою творчість виключно власними очима. Вона абсолютно впевнена в тому, що точно так само на зроблене нею дивиться й інша людина. Їй ще складно усвідомити, що в іншої людини може бути свій власний, відмінний від її, погляд на світ.

Отже, середній дошкільний вік має багаті можливості для розвитку творчих здібностей. На жаль, ці можливості з плином часу необоротно втрачаються, тому необхідно якомога ефективніше використовувати їх. Період середнього дошкільного віку є першим основоположним етапом творчого опанування дитиною соціокультурного досвіду. Розвиток творчих здібностей дитини п'ятого року життя нерозривно пов'язане з уявою. В означеному віці задуми дітей більш стійкі та менш руйнівні в процесі їх реалізації, виникає покрокове планування творчої діяльності, багатство уяви пов'язане з низькою критичністю дитячого мислення, що дає змогу дитині не критично ставитися до власної творчості, даючи їй позитивну оцінку. Особливість розвитку творчих здібностей дітей чотирьох років полягає у щирому, безпосередньому та емоційному ставленні до творчості. Дитина прагне доповнювати, змінювати й перетворювати знайомий матеріал, створюючи нові комбінації відомих елементів, шляхом добирання відповідних виражальних засобів для втілення образів у своєрідній манері виконання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Грицкова Ю. В. Розвиток творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку засобами LEGO-конструювання. Інноваційна педагогіка: наук. журн. Причорномор. н.-д. ін-т екон. та інновацій. Одеса : ПНДІЕІ, 2019. Вип. 12, т. 2. С. 1061-09.
2. Крутії К. Л., Деснова І. С. Термінологічне поле освітнього процесу: супровід та підтримка. Multidisciplinární mezinárodní vědecký magazín «Věda a perspektivy» je registrován v České republice. Státní registrační číslo u Ministerstva kultury ČR: E 24142. № 4 (11) 2022. С. 111-121 DOI: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2022-4\(11\)](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2022-4(11))
3. Кузьменко Ю. В., Жилияєва Л. С. Розвиток творчих здібностей дитини як передумова успішної соціалізації особистості. Таврійський вісник освіти. 2015. № 1. С. 142-146.

4. Листопад О. Творчі завдання як засіб розвитку творчих здібностей старших дошкільників. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота, 2011. № 23. С. 78-81.

5. Позняк Т. Розвиток творчих здібностей дитини. Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Серія: Педагогічні науки, 2014. № 125. С. 153-158.

6. Удовенко, Е. О. Філософсько-психологічні аспекти розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку. Молодий вчений. 2018. № 8. С. 99-104.

7. Kruty K. L., Holiuk O. A., Desnova I. S., Rodiuk N. Bilka O. Pakhalchuk N. Blashkova O. Dysontogenesis and reduction of childrens game: analysis, consequences, ways to solve problems. Society. Integration. Education Proceedings of the International Scientific Conference 2022, Vol. 1, p: 415-425. <http://journals.rta.lv/index.php/SIE/article/view/6827/5704>

Деснова І.С.,

к. пед. наук, доцентка,

в.о. завідувача кафедри практичної психології
Маріупольський державний університет, м. Київ

Крутій К.Л.,

д. пед. наук, професорка,

професорка кафедри дошкільної освіти
Маріупольський державний університет, м. Київ

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Дошкільний вік вирізняється підвищеною допитливістю та безпосередньою пізнавальною активністю. Дослідники дошкільного дитинства С. Жейнова [1], К. Курносова [1], А. Лякішева [5], В. Мозоль [5], В. Суржанська [6], І. Товкач [7], аналізуючи характер, динаміку та спрямованість перебігу пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку, стверджують, що вона має свої специфічні особливості.

В старшому дошкільному віці закладається основа для подальшого пізнавального, вольового та емоційного розвитку дитини, відбувається активне формування функції свідомості, розвиток сенсорних і, особливо, розумових здібностей. До кінця дошкільного періоду вікового розвитку дитина починає ставити себе на місце іншої людини, оцінювати те, що відбувається, з позиції іншого суб'єкта, розуміючи суть того, що відбувається, а також самостійно вибудовувати ланцюжок дій і кінцевий результат. В старшому дошкільному віці пізнавальний розвиток набуває нових рис: відбувається зміна періоду «впорядкування» інформації на її «накопичення». Однак процес пізнання починає протікати глибше і змістовніше у вигляді аналізу та виявлення прихованих якостей і властивостей різних предметів і об'єктів навколишнього світу.

В дітей шостого року життя активно розвивається спостереження як основа пізнавальної діяльності, в якій змінюється співвідношення сенсорних та